УДК 338.3

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.62-11>

Латкіна С.А.

старший викладач кафедри економіки, підприємництва
та економічної безпеки

Херсонський національний технічний університет

Мєшкова-Кравченко Н.В.

старший викладач кафедри економіки, підприємництва
та економічної безпеки

Херсонський національний технічний університет

Latkina Svetlana

Senior Lecturer of the Department of Economics,
Entrepreneurship and Economic Security
Kherson National Technical University

Mieshkova-Kravchenko Nataliia

Senior Lecturer of the Department of Economics,
Entrepreneurship and Economic Security
Kherson National Technical University

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

Латкіна С.А., Мєшкова-Кравченко Н.В. Організаційно-економічний механізм розвитку виробничого підприємства. У статті актуалізовано питання формування організаційно-економічного механізму управління виробничо-господарською діяльністю підприємства, зв'язку структурних елементів організаційно-економічного механізму, що закладає фундамент підприємства бути конкурентоспроможним на сучасному ринку. Проаналізовано динаміку кількості суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності за 2015–2019 рр., яка виявила необхідність зростання виробничого сектору промисловості. Це зростання можливе через удосконалення складників організаційно-економічного механізму та виконання основних принципів їх формування. Наведено ознаки організаційно-економічного механізму розвитку підприємства, які виражені через його структуру, ієрархію та зв'язок складників. Зроблено акцент на організаційному складнику організаційно-економічного механізму: організаційно-технічному, виробничо-технологічному.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, управління, виробничо-господарська діяльність підприємства, суб'єкт господарювання, ефективність, структура.

Латкина С.А., Мешкова-Кравченко Н.В. Организационно-экономический механизм развития производственного предприятия. В статье актуализирован вопрос формирования организационно-экономического механизма управления производственно-хозяйственной деятельностью предприятия, связи структурных элементов организационно-экономического механизма, которая закладывает фундамент конкурентоспособного предприятия на современном рынке. Проанализирована динамика количества субъектов хозяйствования по видам экономической деятельности за 2015–2019 гг., которая выявила необходимость роста производственного сектора промышленности. Этот рост возможен через усовершенствование составляющих организационно-экономического механизма и выполнение основных принципов их формирования. Приведены признаки организационно-экономического механизма развития предприятия, которые выражены через его структуру, иерархию и связь составляющих. Сделан акцент на организационной составляющей организационно-экономического механизма: организационно-технической, производственно-технологической.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, управление, производственно-хозяйственная деятельность предприятия, субъект хозяйствования, эффективность, структура.

Latkina Svetlana, Mieshkova-Kravchenko Nataliia. The organizational-economic mechanism of development of the industrial enterprise. The theme urgency consists that in dynamically changing modern market of Ukraine all time arises the task before enterprise management in working out of such organizational-economic mechanism of management by industrial activity of the enterprise which would provide strengthening of a financial position of the enterprise in the market. The high competition in the modern market stimulates heads of the enterprises to adapt and improve the organizational-economic mechanism of operation of business thus, to provide the balanced is industrial-economic activities. For this purpose it is necessary to investigate tasks which open essence of formation of the organizational-economic mechanism of operation of business, structural components of this mechanism and their interrelation. Methods of influence on efficiency of the organizational-economic mechanism are considered: organizational and economic which action consists in connection of objective and subjective aspects of human activity in a context of constant development on the basis of introduction of technological innovations and increase of efficiency of use of industrial potential. In article the question of formation of the organizational-economic mechanism of management is industrial-economic activities the enterprises, communication of structural elements of the organizational-economic mechanism which lays the foundation for the competitive enterprise in the modern market. Dynamics of quantity of subjects of managing by economic activities kinds for 2015-2019 which has revealed necessity of growth of industrial sector of the industry is analysed. This growth is possible through improvement of components of the organizational-economic mechanism and performance of main principles of their formation. The resulted signs of the organizational-economic mechanism of development of the enterprise which are expressed through its structure, hierarchy and communication of components. The emphasis on an organizational component of the organizational-economic mechanism is placed: organizational-technical, industrial-technological.

Key words: organizational-economic mechanism, management, it is industrial-economic activities the enterprises, the subject of managing, efficiency, structure.

Постановка проблеми. Сучасна ринкова економіка постійно знаходиться в динаміці, тому перед управлінням постає завдання, яке полягає у розробленні такого організаційно-економічного механізму управління виробничо-господарською діяльністю підприємства, який забезпечував би зміцнення стійкої позиції підприємства на ринку, задовольняв потреби споживачів, стрімко та оперативно налаштовувався на зміни зовнішнього середовища та забезпечував стабільний розвиток. Один з основних чинників розвитку – технологічний однозначно залишається визначальним, але більшу вагу набуває організаційний, тому виникає потреба в гнучких організаційних структурах та схемах управління підприємством, які забезпечать швидку адаптивність підприємства. Висока конкуренція на сучасному ринку стимулює керівників адаптовуватися та поліпшувати організаційно-економічний механізм управління підприємством так, щоб забезпечити збалансовану виробничо-господарську діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління та різним поняттям механізму розвитку підприємств присвятили праці відомі вітчизняні вчені: Є.А. Бельтюков, Б.В. Буркинський, А.І. Бутенко, М.П. Войнаренко, В.М. Гець, В.М. Гриньова, І.І. Грузнов, В.І. Захарченко, О.Є. Кузьмін, Й.М. Петрович,

О.М. Тридід, С.В. Філіппова та ін. Вони достатньо детально висвітлили змістовність, сутність організаційно-економічного механізму розвитку, тенденції та інструментальне забезпечення процесу управління змінами.

Формулювання завдання дослідження. Безперечно, що публікацій, присвячених розвитку виробничих підприємств, достатньо, але більша їх частина не висвітлює повною мірою весь процес формування організаційно-економічного механізму, тому це завдання залишається невирішеним. Завдання дослідження полягає в обґрунтуванні складників та структури організаційно-економічного механізму розвитку виробничого підприємства, його особливостей у нестабільному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характерною рисою організаційно-економічного механізму розвитку виробничого підприємства є спонукання виробників до високих результатів господарської діяльності через економічний інтерес його учасників, який є найбільш потужним і дієвим інструментом здійснення перетворень та становлення ефективного власника в різних секторах економіки України. А головною метою створення організаційно-економічного механізму розвитку виробничого під-

приємства є стійкий розвиток й ефективне управління підприємством у ринкових умовах.

В Україні за період 2015–2019 рр., за даними Державної служби статистики, показники господарської діяльності мали таку динаміку (табл. 1) [1].

Аналізуючи статистичні дані, видно, що кількість суб'єктів господарювання значно зросла, на 7 837 од., за таким видом господарської діяльності, як «оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», коли зростання промисловості становило лише 3 254 од. У сільському, лісовому та рибному господарстві скоротилася кількість суб'єктів господарювання в 2019 р. порівняно з 2018 р. на 265 од. Тобто спостерігається тенденція до розвитку сектору економіки оптової та роздрібною торгівлі, що є позитивним чинником, але на тлі більш стрімкого зростання сектору виробничої промисловості. Одним із чинників впливу на це зростання є сучасні організаційно-економічні механізми, які є недосконалими через недосконалість його складників та невиконання основних принципів їх формування.

Організаційно-господарський механізм лежить в основі функціонування господарського механізму і відбиває сукупність економічних та організаційно-адміністративних важелів та методів, за допомогою яких здійснюється регулювання фінансово-економічних, виробничо-технологічних та організаційно-технічних процесів та відносин із метою впливу на кінцевий результат підприємства [2, с. 232]. Організаційний механізм господарювання передбачає: організаційно-правові нормативи і стандарти, які регулюють та визначають структуру управління, чисельність працівників, моральне й матеріальне стимулювання, осна-

щення управлінської праці засобами оргтехніки, розподілу робіт, обов'язків, прав і відповідальності органів управління та управлінських працівників. Організаційний механізм полягає у використанні владних відносин, охоплює організацію процесу функціонування системи, якою управляють, і організацію структури управляючої системи. Структура управління організаційно закріплює функції за структурними підрозділами й працівниками і регламентує потоки інформації у системі. Знаходить втілення у параметрах системи управління, положенні про відділи і служби, у системі підпорядкування та функціональних зв'язків між персоналом управління, співвідношенні структурних підрозділів і працівників апарату. Структуру управління по горизонталі поділяють на окремі ланки, а по вертикалі – на ступені управління. Ланки взаємопов'язані прямими і зворотними зв'язками по вертикалі й горизонталі. Що раціональніша структура управління, то ефективніше функціонує вся система [3, с. 8–9].

У процесі еволюції суспільства, вдосконалення технічних можливостей та системи виробничих відносин кількість важелів і методів, що впливають на ефективність організаційно-економічного механізму, зростає. Застосування організаційних та економічних важелів механізму полягає у поєднанні об'єктивних та суб'єктивних аспектів людської діяльності в контексті постійного розвитку на основі впровадження технологічних інновацій і підвищення ефективності використання виробничого потенціалу [4, с. 13].

Сутність та наведені ознаки організаційно-економічного механізму розвитку підприємства виражаються через його структуру, ієрархію та зв'язок складників (рис. 1) [5, с. 120].

Таблиця 1

Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Кількість суб'єктів господарювання (підприємств), одиниць					Відхилення, 2019 рік до 2018 року, +/-
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	
1. Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	46744	44998	50115	50504	50239	–265
2. Промисловість	42564	38555	42026	44425	47679	+3254
3. Будівництво	29165	24333	27468	29590	31869	+2279
4. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	93643	82192	89538	93590	101427	+7837
5. Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	15148	13716	15252	16085	17487	+1402
6. Тимчасове розміщення й організація харчування	7700	6544	7285	7535	7885	+350
7. Інформація та телекомунікації	13617	11932	13413	14515	15917	+1402
8. Фінансова та страхова діяльність	4454	3887	4066	4137	4205	+68
9. Операції з нерухомим майном	32719	30913	34058	36332	38980	+2648
10. Професійна, наукова та технічна діяльність	29780	24853	27445	28709	30704	+1995
11. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	15646	13801	15936	17290	18917	+1627
12. Освіта	2089	1855	2098	2318	2642	+324
13. Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4307	3936	4301	5432	6942	+1510
14. Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2089	1705	1926	2135	2351	+216
15. Надання інших видів послуг	3896	3250	3414	3359	3429	+70

Рис. 1. Складники та структура організаційно-економічного механізму розвитку виробничого підприємства

Джерело: удосконалено за [5; 6]

На рис. 1 структура організаційно-економічного механізму подана через три його функціональні складники: організаційний, мотиваційний та економічний, оскільки для розвитку підприємства передбачається застосування організаційно-економічних методів [5, с. 120]. Кожен складник спирається на певний механізм та має відповідну природу: економічний – на економічні відносини; мотиваційний сприяє координації та узгодженню інтересів учасників виробничого процесу для досягнення результату; організаційний – на організаційну структуру підприємства, зокрема на організаційно-технічний та виробничо-технологічний механізми розвитку підприємства, до яких належать аспекти:

- упровадження нових прогресивних технологій виробництва;
- реалізація заходів, спрямованих на економію сировини, матеріалів та енергетичних ресурсів;
- капітальний ремонт та модернізація основних виробничих фондів підприємства;
- підвищення якості продукції, яка випускається підприємством, та ін.

Для будь-якого підприємства процес функціонування організаційно-економічного механізму – це [7]:

- встановлення і розв'язання проблем розвитку підприємства між системою управління та її об'єктом, між їхніми окремими рівнями та між структурними елементами;

- пошук шляхів вирішення проблем.

Сукупність соціально-економічних відносин та перелік завдань дають змогу вирішити питання,

пов'язані зі структурою організаційно-економічного механізму розвитку підприємства та її специфікою. Головне місце у структурі організаційно-економічного механізму посідає цільова підсистема, що спрямована на досягнення цілей, поставлених підприємством, за рахунок вирішення трьох комплексних завдань [5, с. 122]:

- управління процесом розвитку на підставі визначених цілей;
- координація економічних відносин та видів управлінської діяльності суб'єктів управління;
- адаптація організаційно-економічного механізму підприємства.

Висновки. Таким чином, організаційно-економічний механізм розвитку виробничого підприємства – це об'єднання всіх процесів та управлінських рішень, які спрямовані на формування, забезпечення подальшого функціонування й удосконалення системи економічних відносин суб'єктів з об'єктами управління, необхідних для створення умов найбільш ефективного досягнення цілей підприємства.

Виділено структурні елементи організаційно-економічного механізму. Зроблено акцент на організаційному складнику організаційно-економічного механізму: організаційно-технічному, виробничо-технологічному, тому необхідна узгодженість усіх складників виробничо-господарської діяльності для розроблення дієвого організаційно-економічного механізму управління підприємством. Саме даний напрям потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 16.01.2021).
2. Чукіна І.В. Організаційно-економічний механізм у системі управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 15. № 3. С. 230–236.
3. Мойса М.Я. Система організаційно-управлінських та економічних заходів забезпечення рентабельного виробництва в аграрних підприємствах : монографія. Одеса : Імідж-Прес, 2010. 162 с.
4. Лузан Ю.Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України : монографія. Київ : Ін-т аграр. економіки, 2010. 470 с.
5. Новак Н.Г., Гаценко С.В. Організаційно-економічний механізм розвитку виробничого підприємства у змінному середовищі. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2014. Вип. 3. 2014. С. 117–123.
6. Полозова Т.В., Овсюченко Ю.В. Сутність організаційно-економічного механізму функціонування підприємств промисловості. *Вісник МСУ. Економічні науки*. 2005. Т. VIII. № 1–2. С. 63–65.
7. Філіппова С.В., Ліганенко І.В. Організаційний розвиток виробничих підприємств: основні проблеми та шляхи : монографія. Одеса : ОНПУ, 2011. 238 с.
8. Латкіна С.А., Мешкова-Кравченко Н.В. Підприємницькі ризики в інноваційній діяльності підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 3–2(46). С. 26–29.

References:

1. Ofitsiyniyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy (2021) URL: www.ukrstat.gov.ua/ (accessed 16 January 2021).
2. Chukina I. V. (2014) Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm u systemi upravlinnia vyrobnycho-hospodarskoiu diialnistiu ahrarnykh pidpriemstv [Organizational and economic mechanism in the management system of production and economic activities of agricultural enterprises]. *Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats*, Tom 15, no. 3, pp. 230-236.
3. Moisa M. Ya. (2010) Systema orhanizatsiino-upravlinskykh ta ekonomichnykh zakhodiv zabezpechennia rentabelnoho vyrobnytstva v ahrarnykh pidpriemstvakh [The system of organizational, managerial and economic measures to ensure profitable production in agricultural enterprises]: monografyya. Odesa: Imidzh-Pres, 162 p.
4. Luzan Yu. Ya. (2010) Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva Ukrainy [Organizational and economic mechanism for ensuring the development of agro-industrial production of Ukraine]: monografyya. Kyiv: NNTs In-t ahrar. ekonomiky, 470 p.
5. Novak N.H., Hatsenko S.V. (2014) Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rozvytku vyrobnychoho pidpriemstva u zminnomu seredovyshchi [Organizational and economic mechanism of development of a production enterprise in a changing environment]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, vol. 3, pp. 117-123.
6. Polozova T.V., Ovsiuchenko Yu.V. (2005) Sutnist orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu funktsionuvannia pidpriemstv promyslovosti [The essence of the organizational and economic mechanism of functioning of industrial enterprises]. *Visnyk MSU, ekonomichni nauky*, Tom VIII, no. 1-2, pp. 63-65.
7. Filyppova S.V., Lihanenko I.V. (2011) Orhanizatsiyniyi rozvytok vyrobnychyykh pidpriemstv: osnovni problemy ta shliakhy [Organizational development of industrial enterprises: main problems and ways]: monografyya. Odesa: ONPU, 238 p.
8. Latkina S.A. Mieshkova-Kravchenko N.V. (2018) Pidpriemnytski ryzyky v innovatsiynii diialnosti pidpriemstva [Entrepreneurial risks in the innovative activity of the enterprise]. *Naukovo-vyrobnychy zhurnal. Biznes-navihator*, vol. 3-2 (46), pp. 26-29.